

УДК 635.21:631.527
© 2010

Б. А. Тактаєв,
кандидат сільсько-
господарських наук
Інститут
картоплярства УААН

РЕКОМБІНАЦІЙНА ЗДАТНІСТЬ БАТЬКІВСЬКИХ ФОРМ КАРТОПЛІ У СЕЛЕКЦІЇ НА КОМПЛЕКС ОЗНАК

*Висвітлено питання рекомбінації ознак у
потомстві від схрещування різних батьківських
форм. У результаті вивчення популяцій на
перших етапах селекції виділено комбінації з
поєднанням високих показників ознак. На етапі
основного випробування виділено гібриди
картоплі з комплексом корисних ознак.*

Велике значення для селекції має рекомбінація, оскільки вона є основним джерелом генетичної мінливості.

У процесі рекомбінації відбувається перерозподіл генетичного матеріалу батьківських форм у потомстві, що призводить до появи нових генотипів, тобто зумовлює спадкову мінливість живих організмів [3].

Генетичною рекомбінацією може бути будь-який процес, що забезпечує появу потомків з новим поєднанням 2-х або більшої кількості спадкових факторів, за якими різняться їхні батьківські форми [2]. Реципрокні обміни між генетичними комплексами відіграють вирішальну роль у популяційній генетиці та селекції, зумовлюючи утворення нових комбінацій генів з різною селекційною цінністю [6].

При створенні нових сортів з високою стійкістю проти хвороб та несприятливих факторів навколишнього середовища також широко застосовують методи традиційної селекції: гібридизацію, рекомбінацію та відбір [3, 6].

У селекції картоплі на фітофторостійкість основну увагу надають відбору рекомбінантних форм з високою стійкістю листя і бульб [2, 6].

Частота появи рекомбінантних форм залежить від ступеня стійкості батьківських форм, їхньої комбінаційної здатності за урожайністю й іншими ознаками та типу схрещувань [1, 5].

Високий вихід рекомбінантних форм спостерігається серед потомства, отриманого від батьківських форм міжвидового походження [5]. Залучення у гібридизацію сортів, створених на багатовидовій основі, сприяє підвищенню частоти вищеплення рекомбінантних форм.

Мета досліджень — виявити рекомбінаційну здатність окремих батьківських форм у селекції на комплекс ознак та виділити комбінації схрещувань з поєднанням високих показників цих ознак, вивчити і відібрати селекційний матеріал з високими показниками комплексу ознак.

Методика досліджень. У роботі вивчали популяції першого бульбового покоління, одержані на основі схрещування сортів різного по-

ходження і міжвидових гібридів та селекційний матеріал на етапах селекції. Потомство оцінювали за частотою проявлення корисних ознак та рекомбінантів з поєднанням ознак, які можуть бути використані в селекції на комплекс ознак.

Вивчення і відбір селекційного матеріалу проводили на полях селекційної сівозміни Інституту картоплярства УААН згідно з методичними рекомендаціями [4].

Результати досліджень. Урожайність потомства різних комбінацій схрещувань у першому бульбовому поколінні коливалась від 630 до 770 г/кущ і залежала від батьківських форм. У комбінації, де як материнську форму використано середньостиглий сорт Барбара, кращі результати в першому бульбовому поколінні за середньою урожайністю і кількістю високоврожайних генотипів (> 1000 г/кущ) було отримано тоді, коли запилювачем був середньостиглий сорт Уніта. При цьому отримано достатню кількість генотипів з кількістю бульб 12—15 шт. з куща, середньою масою 70—90 г та високою стійкістю проти фітофторозу. Виявлено 3,1% рекомбінантів з поєднанням високих показників зазначених ознак. Проте при використанні запилювачем багатовидового гібрида 90.734/22 кількість фітофторостійких нащадків і рекомбінантів з комплексом ознак зростала.

При використанні материнською формою середньостиглого сорту Слов'янка високі показники за середньою урожайністю потомства і вищепленням генотипів з урожайністю вище 1000 г/кущ, великою кількістю бульб (12—15 шт. з куща), середньою масою бульби 70—90 г, високою стійкістю проти фітофторозу отримано тоді, коли батьківськими формами були сорти Уніта, Білуга та міжвидовий гібрид 90.734/22.

Найбільшу кількість фітофторостійких генотипів отримано при використанні батьківською формою міжвидового гібрида 90.734/22 та отримано 4,2% рекомбінантів з поєднанням ознак.

Високі показники середньої урожайності потомства і вищеплення високоврожайних гено-

типів з великою кількістю бульб з куща, масою бульби та стійкістю проти фітофторозу отримано при використанні материнською формою міжвидового гібрида 81.459с18, батьківською — сортів Агаве і Білуга. При цьому отримано 4,1 і 4,3% рекомбінантів, у яких поєднуються високі показники ознак.

При використанні батьківськими формами сортів Альбатрос і Білуга високі показники отримано в прямих і зворотних схрещуваннях.

Для другого селекційного розсадника відібрано 1,6—3,4% рекомбінантів з поєднанням високих показників ознак.

На етапі основного випробування вивчали селекційні номери — рекомбінанти, у яких поєднуються високі показники корисних ознак.

Так, у ранньостиглій групі виділено 3 селекційні номери від схрещування сортів БарбарахАгаве, Слов'янкахБілуга, Рг436хУдача. У них поєднано високу врожайність — 226—257 ц/га, крохмалистість — 15,8—19,1%, добрі смакові якості — 4—4,1 бала, підвищену й високу стійкість проти фітофторозу — 7—8, альтернативізму і мокрої бактеріальної гнилі 6—7 балів. Ці гібриди стійкі проти звичайного біотипу раку, а один із них — 05.72-11 (БарбарахАгаве) — і проти золотистої цистоутворювальної картопляної нематоди.

У середньоранній групі вивчали 5 генотипів — рекомбінантів, отриманих від схрещування батьківських форм ДінахСвітанок київський, ПовіньхОбрій, Барбарах90.734/22, МевехАгаве. Вони характеризуються високою урожайністю — 230—259 ц/га, крохмалистістю — 16,1—20,6%, добрими смаковими якостями — 4—4,8 бала, високою стійкістю проти фітофторозу — 7—8, альтернативізму і мокрої бактеріальної гнилі — 6—7 балів та незначним ураженням вірусними хворобами. Гібриди також мають стійкість проти звичайного біотипу раку і золотистої цистоутворювальної нематоди.

У середньостиглій та середньопізній групах вивчали 4 виділені номери — рекомбінанти, отримані від схрещування батьківських форм ГолдікахТалісман, БарбарахАгаве, Слов'янках90.734/22, УнітахБілуга. Вони характеризуються високими показниками ознак: урожайність — 222—281 ц/га, крохмалистість — 18,3—20,8%, смакові якості — 4,3—4,8 бала, стійкість проти фітофторозу 7—8, альтернативізму та мокрої бактеріальної гнилі — 6—7 балів, без ураження вірусними хворобами. Мають стійкість проти звичайного біотипу раку та картопляної цистоутворювальної нематоди. Вивчення зазначених селекційних номерів буде продовжено на наступних етапах селекції.

Висновки

Вихідні батьківські форми мають різну рекомбінаційну здатність при використанні їх у селекції на комплекс ознак.

Високою рекомбінаційною здатністю відзначаються батьківські форми з широкою генетичною основою міжвидового походження. Виділено комбінації схрещувань, перспективні

для селекції на поєднання корисних ознак: БарбарахАгаве, Слов'янкахБілуга, БагрянахАгаве, Барбарах90.734/22, Слов'янках90.734/22, УнітахБілуга, Слов'янкахУніта, ГолдікахТурас, 81.459с18хАгаве та селекційний матеріал, у якому поєднано високу врожайність, крохмалистість та стійкість проти хвороб.

Бібліографія

1. Букасов С.М. Основы селекции картофеля/С.М. Букасов, А. Я.Камераз. — М., Л.: Сельхозгиз, 1959. — 528 с.
2. Васильківський С.П. Рекомбінація генетичного матеріалу/С.П. Васильківський//Картопля. — К., 2002. — Т. 1. — С. 149—156.
3. Жученко А.А. Рекомбинация в эволюции и селекции/А.А. Жученко, А.Б. Король. — М.: Наука, 1985. — 485 с.
4. Методичні рекомендації щодо проведення

досліджень з картоплею. — Немішаїве, 2002. — 182 с.

5. Росс Х. Селекция картофеля. Проблемы и перспективы/Х. Росс. — М.: Агропромиздат, 1989. — 183 с.

6. Симаков Е.А. Селекция картофеля в России. История, общие тенденции и достижения/Е.А. Симаков, И.М. Яшина, Н.П. Складорова//Картофелеводство в России: актуальные проблемы науки и практики — М.: ФГНУ «Росинформпротех», 2007. — 192 с.